

НІМЕЦЬКІ НАЗВИ ШКІРЯНИКІВ У ПОЛЬСЬКІЙ, БІЛОРУСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ XV-XVII СТ.

Тарас Пиц

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

(вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100)

Досліджено поширення діалектних німецьких найменувань шкіряників *Gerber, Riemer, Görtler, Taschner* на території польської, білоруської та української мов XV – XVI ст. На основі порівняльного аналізу писемних пам'яток слов'янських мов і німецьких діалектів визначено діалектні основи для слов'янських назв ремісників у німецьких діалектах; описано фонетичні процеси, притаманні німецьким говорам, та окреслено період запозичення.

Ключові слова: запозичення, походження лексем, діалектна основа, назва ремісника, форма поширення.

Тема лексичних запозичень з німецької мови вже не раз ставала предметом досліджень мовознавців, які виявляли та описували їх у мовах-реципієнтах чи їхніх діалектах. Однак, досить мало уваги приділяли детальнішому вивченню як окремих германізмів, так і різним тематичним групам, зокрема професійної лексики.

Ця публікація є продовженням вивчення діалектних основ для запозичених лексем з німецької мови (на прикладі найменувань ремісників) із залученням історичних словників німецьких діалектів, як це вже пропонувалось раніше [10-12; 37].

У лексичному складі польської, білоруської та української мов виявлено свідчення про такі найменування німецьких ремісників: *Gerber* „гарбар“, *Riemer* “лимар”, *Görtler* “ремісник, що оббиває паски та ремені залізом або

жовтою міддю”, *Taschner* “виробник сумок”. Дві останні назви зафіксовано лише у старопольських пам’ятках як особові назви.

На походженні слов’янської назви ремісника *гарбар* з свн. *gerwer* наполягають Я. Рудницький, М. Френцель, А. Булика, укладачі ЕСУМ, Е. Еггерс, А. Каршневіч-Мазур, Б. Симанцік, М. Гарбачик, М. Гьофінгоф [40, т. I, с. 568; 25, с. 50; 2, с. 88; 5 т. I, с. 471; 24, с. 181; 28, с. 59; 3, с. 85; 44, с. 97; 26, с. XI]. Їм опонують А. Булика та А. Баньковський, які джерелом запозичення вважають свн. *gerber* [1, с. 147; 20 т. I, с. 408].

Дослідники фонетичної асиміляції германізмів у польській мові В. Кестнер та Е. Еггерс вказують на зміну кореневого свн. *ä/e* у польській мові на *a* [28, с. 7, 42, 141; 24, с. 42]. Вони також фіксують дисиміляцію свн. *w* після приголосних *l* і *r* у нижньонімецькій мові в *b*: свн. *verwer* – нн. *Färber*, свн. *gerwer* – нн. *Gerber*, свн. *varwe* – нн. *Farbe* [28, с. 51; 24, с. 107]. Такий перехід, вважає Г. Пауль, проявляється у швабському діалекті вже з кінця XIII ст. [36, с. 141].

Матеріали історичних словників німецьких говорів засвідчують співіснування обох найменувань ремісника *gerwer* та *gerber* „ремісник, який вичиняє шкіру“ у пруському та сілезькому діалектах уже з другої половини XIV ст.: *gerwer* (Thorn, бл. 1300) [27, с. 30], ... *di gerwer sullin machin vnn gerwin gut ledir beide ime huse* (Schweidnitz, 1347) [32, с. 24], *Nickil Mertin (gerwer)*, *Helwig gerwer s. Sohn* (Breslau, 1348) [38, с. 152], *Nicclos Rozenik der gerwer* (Liegnitz, 1384) [19, с. 133], *Vicco gerwer* (Danzig, 1377-1378) [27, с. 30]; *gerbergasse* (Danzig, 1357) [46, с. 150], *Jörge Gerber der teschner* (Breslau, 1409) [33, с. 215], *gerber* (Marieburg, 1418, 1444) [27, с. 30]. Зміну назви ремісника можна простежити також у межах назви вулиці одного міста – Бреслау: *Pecze in der gerwegassen* (Breslau, 1352) [38, с. 69], *in der newen gerbergassen* (Breslau, 1373) [125, с. 54]. Виявлене найперше свідчення про варіант назви ремісника *gerber* належить до середньобаварського говору: *Ott der gerbær* (1296) [23]. Отже, припускаємо баварський вплив у дисиміляції свн. та снн. *-w->-b-* у найменуваннях ремісників *gerwer-gerber*.

Варіантна реміснична назва *gerber* знайшла своє відображення у старопольській антропонімії десь у середині XV ст.: *Pauel Gerber* (Lwów, 1441) [44, т. II, с. 81]. Однак, попри цей варіант з кореневим *e*, головною є форма ***garbar(s)*** та ***garbarz***, де відбувається зміна суфікса *-er* на *-ar(s)*, *-arz*: *Fideiussit Jan, garbars, vitricus eius* (Kraków, 1435) [43, т. II, с. 383], *Dominus Iohannes Garbar ciuitatis Crocoviensi* (Kraków, 1436) [44, т. II, с. 81], *Garbarz cerdo* (Kraków, 1437) [43, т. II, с. 383], *Pauel Garber* (Lwów, 1441), ... *sktorych skori odarwschi Garbarzevi yednemv przedali* (Poznań, 1545) [45, с. 97]. Вважаємо, що субституції кореневого *e* на *a* у польській мові, як стверджують В. Кестнер та Е. Еггерс, не відбулось. Точніше, ця зміна у назві ремісника заторкнула ельзаську говірку ще наприкінці XIII ст. і згодом передалась іншим діалектам: ... *hern Gotfride deme gerwer* ... (Rufach, 1284), ... *Rvdolfes dohterman des gerwers* (Morsmünster, 1287), *Gotfrid der garwer* (Rufach, 1290) [35, с. 447]. Співіснування обох форм з кореневими *-e-*, *-a-* було звичним і для сілезького діалекту у XIV-XV ст., звідки вони поширились у польську мову і далі на схід: *plethener-plathener* „коваль, що виробляє панцирі та лати“ [38, с. 16, 107], *seteler-sateler* „сідляр“ [32, с. 164; 17, с. 114], *teschener-taschener* „виробник різних сумок“ [19, с. 109; 36, с. 133], також свн. *gerwen-garwen* „вичиняти шкіру“; пор. теж двн. *garawen* „готувати“, ст. сакс. *gar(u)wian*, *ger(i)wian*, що з герм. **garw-ija-* [30, с. 348]. Тобто вихідним апелятивом мав бути *nomina agentis *garber* алемано-баварського походження.

У польській мові знаходимо теж свідчення про ремісничу назву ***garbarz*** ***czerwony*** „чинбар“: ...*Stanislaw Kluga garbarz czerwony, mieszczanin krakowski* ... (Kraków, 1593) [155, с. 99], що є калькою із сілезького ***rotgerber***: *Joh. bucherer rotgerber* (Breslau, 1382) [136, с. 106], *vor uns sint komen di ... geswornen vnd eldisten der rotgerber in unser stat* ... (Liegnitz, 1397) [31, с. 102].

У старобілоруській мові з першої половини XVI ст. з'являються назви ремісників ***кгарбар***, ***гарбарь***, ***гарбарь***: *А дозволяемъ ... будовати крамы, на шевцы, гончары, соленики, кгарбары* (Вільно, Ковно або Трок, 1536), *Перероб#ть Гарбари, нижъ воло быдл#чихъ ...* (Вільно, 1620) [4, т. 15, с. 31], *мещане и кгарбаре места его кор. млсти Могилевского, которые робяють скоры*

дубленые, также скоры дубленые жолътые и чарвонные и черные, до ремесла ихъ належачие (Могильов, 1625) [3, с. 85], усмарь: гарбарь, скорникъ (Куцеїнський монастир, 1653) [1, с. 147].

У староукраїнській мові спостерігаємо форми *гар(q)бар(q)*, *гарбарь*, *кгарбар* з кінця XVI ст.: ... *Семеона гарбар#* ... (Берестя, 1590), *Болид скирокд тел#чихq*, *Перероб#тq* *Гарбари*, *нижq воло быдл#чихq* ... (Вільно, 1620), ... дано было позволенье еремии, але не *гарqбарамq* ... *Виленqскимq* ... (Вільно, 1599), *Оусмарq*: *Гарбарq*, *скорникq* (Київ, 1627) [8], *Въехал до прозываючого векеренька кгарбара* ... (Володимир, 1649) [7], *Кузма Гарбарq* (Гадяч, 1649) [13, с. 429], *Зостаєть онъ Василю Максимовичу гарбару* ... *виннимъ* (Чернігівщина, 1690) [6, т. I, с. 509].

Мовознавцями визначено, що найменування ремісника *римар* походить з свн. *riemer* [31, с. 487; 21, с. 472; 15, т. III, с. 484; 34, с. 70; 34, с. 97; 25, с. 56; 1, с. 283; 2, с. 89; 5, т. III, с. 233; 24, с. 195; 29, с. 99; 45, с. 200].

Найменування римара *riemer*, *rymer* виявляємо у сілезькому та пруському діалектах, що були суміжними з польською мовою: *Willufcharakter Rymer* (Breslau, 1346) [38, с. 16], *fetteler vnd riemer* (Schlesien, 1389) [42, с. 567], *dy rymer den gortelern gunnen vnd dirlawbit habin das sie ire breite tasschen gortele mit gräntvelen* (Liegnitz, 1423) [19, с. 142], *rymer* (Schönsee, 1444) [27, с. 128], *kein Riemer soll Gürtel, Riemen, Zaum, Halfter ... anders machen, als von Leder mit Alaun gegerbt und nicht mit Lohe* (Elbing, 1446) [46, с. 156], *Hannos Glöckener rymer* (Görlitz, 1494) [17, с. 114]; також назва вулиці: *undir den rymern* (Breslau, 1472) [33, с. 164].

Старопольські записи фіксують варіант *rymer* з початку XV ст. зміною суфікса *-er* на *-ar(z)(s)*: *Vir(i) ... Franczkonis Rymar, consul(is) civitatis Lemburgensis* (Lwów, 1402), *Honest(um) vir(um) ... Franczkonem Rymer ... consul(em)* (Lwów, 1403), *Frenificum al. rymarzow* (Mazowsze, 1462), *Lucas sellator et Janyek rymarzs, corrigiatores* (Poznań, 1482) [43, т. VIII, с. 64]. Зазначимо, що *rymer* простежується і в говірках судетських німців: *Nic. rymer* (Prag, 1379), *Petzolt der Rymer* (Eger, 1407) [41, с. 254], однак пізніше за сілезькі записи.

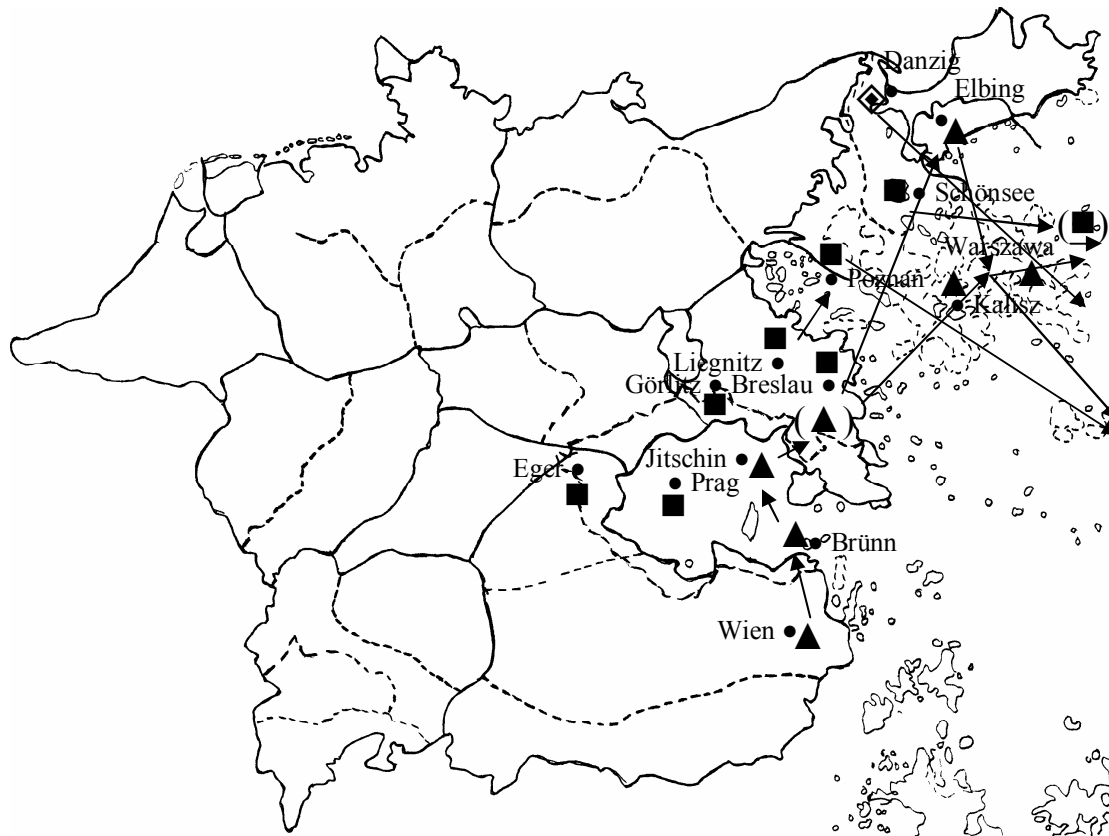

Схема поширення назв ремісників гумер, ri(e)mer, gumer (кін. XIII-XV ст.):

1 – ■ rymer	3 – ◆ gumer
2 – ▲ riemer	4 – () локалізація умовна

Інший різновид ремісничої назви **riemer** також занотовано у старопольських джерелах: *Iurek ... acomodavit octo marcas Nicloschoni rimarz* (Przemyśl, 1439), *Rimara coriarium ...* (Kalisz, 1471) [43, т. VIII, с. 64], *Cum Alberto Rimer ... Alberto Rimer* (Warszawa, 1447) [44, т. IV, с. 532]. Його зафіксовано у сілезькому та пруському діалектах. Однак ще раніше цей термін згадується на Судетах: *Leopoldus rimer* (Brünn, 1343), *Enderlin rimer* (Jitschin, 1386) [41, с. 254] і в середньобаварському говорі: *Albreht der riemer* (Wien, 1290), *Levpolt der riemer* (Wien, 1295) [35, с. 464]. Отже, можна припустити, що він поширився звідси через судетські говірки у сілезький, пруський діалекти і з нього (чи паралельно з двох останніх) – у польську та інші мови. А зважаючи на те, що свн. у відповідало вимові [i] [36, с. 165], припускаємо походження обох термінів *riemer* і *rymer* з одного і того ж джерела. Проте в усіх випадках свн. у чітко відповідає п. у, а свн. *i(e)* – п. *i*. Так само у білоруській та українській мовах розрізняють *рымар(ь)* та *римар(ь)*. Отож питання вимови, а

разом з тим і проблема визначення діалектних основ для варіантних найменувань римаря, можуть залишатися дискусійними.

У пам'ятках старопольської мови виявляємо свідчення про ще іншу форму найменування ремісника: *Consul(-) Wratislaviens(is) ... Conradus Remir, textor* (Śląsk, 1316) [44, т. IV, с. 461]. Вона є близькою до прусського *remer*: *Kersten remer* (Danzig, 1377-1378) [27, с. 128]. Найімовірніше, запозичення відбулось з снн. чи свн. **remir*.

У старопольських джерелах натрапляємо на різновид назви ремісника *rymacz*: *Laurencium alias Lorka Rymacze cum fratre suo germano Casper* (Warszawa, 1449) [44, т. IV, с. 532].

Баварські форми *rymer* і *riemer* зі зміною у старопольській мові суфікса *-er* на *-ar* занотовано у старобілоруській мові на початку XVI ст.: *рымаромъ* и *шевцомъ* (1503) [1, с. 283], ... *итъ кравъцы, шевъцы, рымары, слесары, и инъшые реместъники въ мѣсте Виленском ...* (1547) [9], *за направу кульбаки рымарю полталера* (Вітебськ або Могильов, 1682) [3, с. 82], *рымару за направу нашилниковъ осм. 12* (1690) [1, с. 283], ... *змовили римаря обивать колясы* (Вітебськ або Могильов, 1691) [9], *за направоване шлей Ярмоле рымару заплатили* (Вітебськ або Могильов, 1691) [3, с. 82]. Зауважимо, що перші датування різні дослідники зачисляють до інших східнослов'янських мов: ... *мещан мощно был за себе забрал, и теж и ремесников мѣста Полоцкого, золотаров и рымаровъ и седляров ...* (Полоцьк, 1502) [9; 7], *Такожь въ томъ мѣсте котором будутъ реместники, кравцы, кушнеры ... рымары ...* (Краків, 1507) [8; 3, с. 87].

Лише у білоруській мові виявляємо різновид засвоєння вихідного апелятива в особовій назві з суфіксом *-яр*: *Луку Рымяра* (Гродно, 1541) [14, с. 141]. Також там з'являється прусське *remer*: ... *купили лейцы ... отъ Ярмолы ремаря* (Могильов, 1685), ... *купили два ренкгорты ... отъ Ермолы ремаря* (Могильов, 1685) [9].

У староукраїнській мові знаходимо свідчення тільки про *римар(ь)* та *рымар(ь)*: ... *за себе забралъ и тежъ ремесниковъ ... золотаровъ и рымаровъ ...* (1503) [7], *люди земѣ^hскиѣ которые в мѣсте седѣ^{mb} на ихъ зѣ^mлѣ^x ивъ ихъ*

послише^hстве ... ю^pко римарь ильа чобота^p ... (Овруч, 1552), ... рымари кушънери и кравцы робаѣт воеводе даромъ што роскажетъ (Київ, 1552), у Савки в римара ω(т) мистца два поаьсы взяли и пограбили (Луцьк, 1581), ... Иванъ Римарь – полдворища ... (Деречин, 1582), Оусмошвецъ: Мхховни^hк, що зброи подииваєт, тлимоки робит, замшникъ, рымарь, швецъ (Київ, 1627) [8], Рымар Павел (Кременчук, 1649) [13, с. 52], Ёедорq Рymar (Миргородщина, 1649) [13, с. 383], От направованя пояса ... рымару ... (1633), Костя римар (Полтава, 1666), ... з одного боку двора брацкогo кравецкогo, а з другое – Кузми Рогана, римара ... (Стародуб, 1693) [7].

Як уже зазначалось, особливістю наступних німецьких назв шкіряників є те, що вони нотуються лише як особові назви у старопольських джерелах.

Наприклад, антропоніми **Gortler**, **Gortlar** фіксуються у польській мові з середини XV ст.: *Carnifex (-) antiqu(us) ... Johannes Gortlar (Poznań, 1449), prouidi Stano Gortler ... ciuis ciuitatis Cracouiensis ... ipsum Stano Gortler (1454) [44, т. II, с. 101].* Вважаємо, що джерелом запозичення тут слугувала судетська форма **Gortler**: *Cunadus Gortler (Trübau, 1377) [41, с. 122].*

Діалектною основою для антропоніма *Gyortler* ймовірно виступає сілезьке **görteler** але без кореневої голосної *e*: *Antiqu(us) carnifex(-) Gyortler (Poznań, 1454) [50, т. II, с. 101], der görteler wandeln (Liegnitz, 1424) [18, с. 128].* Відсутність другого кореневого голосного *e* не варто розцінювати як редукцію вже на слов'янському ґрунті, оскільки приклади функціонування обох форм можна проілюструвати на прикладі одного німецького говору – сілезького: *botener-bottner* „виробник бочок для пивоваріння“ [38, с. 13, 137], *Flaschener-flaschner* „пляшкар“ [38, с. 106, 108], *gurteler-gurtler* „ремісник, що оббиває паски та ремені залізом або жовтою міддю“ [38, с. 18; 19, с. 133], *kesseler-kesler* „котляр“ [17 с. 72; 32 с. 64], *kursener-kursner* „кушнір“ [32, с. 21; 33, с. 152], *stellemecher-stelmecher* „стельмах“ [19, с. 134; 38, с. 108] та ін.

Поряд з попередньою особовою назвою наштовхуємося і на незафіксовану нами у німецьких діалектах форму **Gerthlar**: *Cum famoso Stanislao Gerthlar, theoloneatore ... Cracoviensi ... eidem Stanislao Gorthlar,*

theoloneatori Cracoviensi Gerthlar ... ipsi Stanislao Gerthlar (1454) [44, т. II, с. 101].

Німецька назва виробника сумок **Taschner** також відображена у старопольській антропонімії з кінця XIV ст.: *Nicze Teschner, sutor* (Karzimierz, 1373), *Niczko Teschener* (Karzimierz, 1378), *Hannos Theschner* (Kraków, 1403), *Honesto viro, domino Nicolao dicto Theschnar, civi Cracoviensi* (Kraków, 1412), *Johannem Tesznar* (ziemia Krakowska, 1462), *Iohanni Thesznar ... Iohannis Thesznar, civis de Cracouia* (Sanok, 1494), *Margareta, relicta olim Hannus Teszner, sartoris* (Kraków, 1480), *Hannus Taszsnar* (Gniezno або Poznań 1421), ... *Lorencz Thaschner* (Kraków, 1399) [44, т. V, 3, с. 437-438]. Усі згадані вище варіанти найменування ремісника **tesch(e)ner**, **taschner** належать до сілезького діалекту: *Nycolaus Teschner* (Schweidnitz, 1328) [16, с. 117], *Nycol. teschener* (Liegnitz, 1348) [17, с. 133], *Heincze taschner pelfifex* (Breslau, 1366) [38, с. 108], *Jacob taschener perator* (Breslau, 1376) [38, с. 109], *Nicclos Lobyn der tesschener* (Liegnitz, 1383) [17, с. 133].

Деякі приклади фіксації антропонімів ще зберігають вимову *s* як [s] перед *n*, яку на той час вже не зберіг сілезький діалект: *Per famosum Johannem Tesnar, ciuem Cracouiensem ... Johannes Tesznar* (ziemia Krakowska, 1464), *Johannes Mathie Thesner de Thorun* (Kraków, 1458) [44, т. V, с. 438], *Paulus Tasner* (Śadeczczyzna, 1527) [22, т. II, с. 234]. Проте, це збережено в писемних пам'ятках судетських німців: *Johlinus ds. Thasner* (Prag, 1338), *Hannus ds. Tassnar* (Weißwasser, 1377) [41, с. 316].

Перехід вимови свн. *s* від [s] в [š] відображено у сілезькій діалектній формі **tesschener**. Цю особливість збережено у старопольській мові: *Venerabil(is) vir(-) domin(us) ... Dominicus Teschner ... Wratislaviensis ecclesie* (Śląsk, 1419) [44, т. V, с. 437]. Тут також збережено ще інший варіант вимови свн. *s* в особовій назві: *A Theznar* (Kraków, 1471) [44, т. V, с. 437].

Отже, при всебічному розгляді окремої невеликої групи германізмів на основі порівняльного аналізу писемних пам'яток слов'янських мов і німецьких говорів вдається визначити діалектні основи для слов'янських назв шкіряників

у німецьких діалектах, простежити фонетичні процеси, притаманні німецьким діалектам, і з'ясувати шлях поширення лексем.

1. Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. – Мінск: Навука і тэхніка, 1972. – 381 с.
2. Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV – XVIII стст. — Мінск: Навука і тэхніка, 1980. – 256 с.
3. Гарбачык М. Р. Назвы асоб па рамяству і прафесіі ў беларускай мове: дисс. ... канд. філал. навук: 10.02.02. – Мінск, 1992. – 240 с.
4. Гістарычны слоўнік беларускай мовы / пад рэд. А.М. Булыкі. – Мінск: Навука і тэхніка, 1985–2005. – Вып. 1–24.
5. *Етимологічний* словник української мови [гол. ред. О.С. Мельничук]. – К.: Наукова думка, 1982–2006. – Т. 1–5.
6. *Історичний* словник українського язика [ред.-упоряд. Є. Тимченко]. – Харків-Київ, 1930–1932. – Т. 1–2.
7. *Картотека* історичного словника українського язика. Зберігається в інституті українознавства ім. І. Крип'якевича у Львові.
8. *Картотека* словника української мови XVI – першої пол. XVII ст. Зберігається в інституті українознавства ім. І. Крип'якевича у Львові.
9. *Картотэка* гістарычнага слоўніка беларускай мовы. Зберігається в інституті мовознавства ім. Я. Коласа в Мінську.
10. *Пиц Т.* Походження ремісничих назв *боднар*, *бондар* та *bednarz* у слов'янських мовах // *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. – 2007. – Bd. 52. – S. 135–146.
11. *Пиц Т.* Походження української назви виробника возу // *Українська мова*, 2006. – № 1. – С. 57–70.
12. *Пиц Т.* Про німецьке походження ремісничих назв *ślosarz*, *śłósarz*, *ślusarz*, *слюсар*, *слесарь* у слов'янських мовах // *Мовознавство*. – 2007. – № 2. – С. 35–41.

13. *Реєстр* Війська Запорозького 1649 року [гол. упоряд. О. В. Тодійчук]. – К.: Наук. думка, 1995. – 592 с.
14. *Усціновіч А. К.* Антрапанімія Гродзеншчыны і Брэстчыны (XIV-XVIII стст.). – Мінск: Навука і тэхніка, 1975. – 175 с.
15. *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка. — Изд. второе, стереотип. – М.: Прогресс, 1964–1973. – Т. I–IV.
16. *Bahlow H.* Schlesisches Namenbuch. – Kitzingen: Holzner, 1953. – 147 s.
17. *Bahlow H.* Studien zur ältesten Geschichte der Liegnitzer Familiennamen // Mitteilungen des Geschichts- und Altertumsvereins für die Stadt und das Fürstentum Liegnitz Bd. 10. – Liegnitz: Krumbhaar, 1926. – S. 102–162.
18. *Bańkowski A.* Etymologiczny słownik języka polskiego. — Warszawa: PWN, 2000. – Т. 1–2.
19. *Brückner A.* Słownik etymologiczny języka polskiego. — Warszawa: Wiedza Powszechna, 1985. – 805 s.
20. *Bubak J.* Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądecczyzny XV-XVII w. (imiona, nazwiska, przezwiska). – Kraków, 1992. – Cz. I–II.
21. Corpus der altdeutschen Originalurkunden (<http://urts52.uni-trier.de/cgi-bin/iCorpus/CorpusIndex.tcl?hea=qf&for=qfcoraltdu&cnt=qfcoraltdu&xid=CW30707>)
22. *Eggers E.* Die Phonologie der deutschen Lehnwörter im Altpolnischen bis 1500. – München: Sagner, 1988. – 221 s.
23. *Frenzel M.* Die Handwerkerbezeichnungen im Westslawischen: Diss. zur Erlangung des Doktorgrades. – Berlin, 1969. – 195 s.
24. *Höfinghoff M.* Deutsche Entlehnungen im Ukrainischen an der Wende vom XIX. zum XX. Jh. Bestand und Entwicklung bis zur Gegenwart. – Diss. zur Erlangung des Doktorgrades. – Wien, 2002. – 221 s. + CXIII s.
25. *Holmberg M. Å.* Studien zu den niederdeutschen Handwerkerbezeichnungen des Mittelalters: Leder- und Holzhandwerker. - Lund [u.a.], 1950. — 279 s.
26. *Kaestner W.* Die deutschen Lehnwörter im Polnischen, 1. Teil: Einleitung und Lautlehre: Diss. zur Erlangung des Doktorgrades. – Leipzig, 1939. – 131 s. + XXVIII.

27. *Karszniewicz-Mazur A.* Zapożyczenia leksykalne ze źródła niemieckiego we współczesnej polszczyźnie. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1988. – 310 s.
28. *Kluge Fr.* Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. — 24., durchges. und erw. Aufl. – Berlin: de Greyter, 2002. – 1023 s.
29. *Korbut G.* Wyrazy niemieckie w języku polskim pod względem językowym i cywilizacyjnym // *Prace Filologiczne.* – Warszawa, 1893. – S. 345–560 – T. IV.
30. *Korn G.* Schlesische Urkunden zur Geschichte des Gewerberechts insbesondere des Innungswesens aus der Zeit vor 1400. – Breslau: Josef Max & Comp, 1867. – 137 s.
31. *Markgraf H.* Die Straßen Breslaus nach ihrer Geschichte und ihren Namen / Hermann Markgraf. — Breslau: Morgenstern, 1896. – 244 s.
32. *Moszyński L.* Geografia niektórych zapożyczeń niemieckich w staropolszczyźnie. – Poznań: PWN, 1954. – 95 s.
33. *Nölle-Hornkamp I.* Mittelalterliches Handwerk im Spiegel oberdeutscher Personennamen: eine namenkundliche Untersuchung zu den Handwerkerbezeichnungen als Beinamen im Corpus der altdeutschen Originalurkunden. — Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 1992. – 730 s.
34. *Paul H.* Mittelhochdeutsche Grammatik. – 24. Aufl überarb. von Peter Wiehl u. Siegfried Grosse: Tübingen, 1998. – 638 s.
35. *Pyts T.* Gegenüberstellung von Stellmacher und Stellmach in der ost- und zentraleuropäischen Perspektive // *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters.* – Bonn: Habelt GMBH, 2006. – Jg. 34. – S. 131–142.
36. *Reichert H.* Die deutschen Familiennamen nach Breslauer Quellen des 13. und 14. Jahrhunderts. – Breslau: M. & H. Marcus, 1908. – 192 s. + IX s.
37. *Richhardt R.* Polnische Lehnwörter im Ukrainischen. – Wiesbaden, 1957. – 122 s.
38. *Rudnyc'kyj J.* An etymological dictionary of the Ukrainian language. – Winnipeg: Ukrainian Free Academy of Sciences. – 1962-1982. – Vol. I-II.
39. *Schwarz E.* Sudetendeutsche Familiennamen aus vorhussitischer Zeit. — Köln [u.a.]: Böhlau, 1957. – 373 s. + XV s.

40. *Siebs T.* Schlesisches Wörterbuch. — Breslau: Korn, 1935–1938. — Lief. 1–5 (R-Riss).
41. *Słownik staropolski* [red. Stanisław Urbańczyk]. — Wrocław-Kraków-Warszawa: PAN, 1958–1993. — T. I–X.
42. *Słownik staropolskich nazw osobowych* [red. Witold Taszycki]. — Wrocław-Kraków-Warszawa: PAN, 1965–1985. — T. I–VII.
43. *Symanzik B.* Die alt- und mittelpolnischen Handwerkerbezeichnungen: Onomasiologisch-semasiologische Studien unter Berücksichtigung wissenschaftlicher Aspekte. — Münster-Hamburg: Lit, 1993. — 439 s.
44. *Volckmann E.* Alte Gewerbe-gassen: deutsche Berufs-, Handwerks-, und Wirtschaftsgeschichte älterer Zeit. — Würzburg: Memminger Verlagsbuchhandlung, 1921. — 354 s.

GERMAN NAMES OF TANNER IN THE POLISH, BYELORUSSIAN AND UKRAINIAN LANGUAGES IN THE XV-XVII-TH CENTURIES

Taras Pyts

The Ivan Franko Drogobych State Pedagogical University

(24, I.Franko St., Drogobych, 82100)

The spread of dialectal German names of tanner *Gerber*, *Riemer*, *Görtler*, *Taschner* are explored in the territory of Polish, Byelorussian and Ukrainian languages of the XV – XVIIth centuries. German stems for Slavic handicraft names are studied on the basis of comparative analyse of written recollection of Slavonic languages and German dialects. In the following article are also described phonetic processes inherent for German dialects and determined the period of the borrowing.

Key words: loan word, origin of lexeme, dialectal stem, name of a craftsman, form of spread.

НЕМЕЦКИЕ НАЗВАНИЯ ДУБИЛЬЩИКОВ В ПОЛЬСКОМ, БЕЛАРУССКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ XV – XVII ВЕКА

Тарас Пыц

Дрогобычский государственный педагогический университет

имени Ивана Франко

(ул. Ивана Франко, 24, г. Дрогобыч, 82100)

Рассмотрено распространение диалектных немецких названий дубильщиков *Gerber, Riemer, Görtler, Taschner* на территории польского, белорусского и украинского языков XV – XVII века. На основании сравнительного анализа письменных упоминаний славянских языков и немецких диалектов очерчены диалектные основы для славянских названий ремесленников в немецких диалектах, описаны фонетические процессы свойственные немецким говорам, а также исследован период заимствования.

Ключевые слова: заимствование, происхождение лексем, диалектическая основа, название ремесленника, форма распространения.

Стаття надійшла до редколегії 15. 06. 2009

Прийнята до друку 18. 06. 2009